

8. Сухоруков А. Теоретико-методологічний підхід до інтегральної оцінки та регулювання рівня економічної безпеки держави / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 13–32.

9. Регіони України у 2008 р. Статистичний збірник. Ч. II. – К.: Державний комітет статистики України, 2009. – 757 с.

Бабец И.Г. Совершенствование методики оценки экономической безопасности на региональном уровне.

Обоснована необходимость усовершенствования методических подходов к оценке экономической безопасности на региональном уровне. Предложена модифицированная методика расчета интегрального индекса внешнеэкономической безопасности регионов Украины и определены критерии группирования регионов по уровню внешнеэкономической безопасности.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, индикаторы внешнеэкономической безопасности, нормирование показателей, интегральный индекс.*

Babets I.G. Improvement of Evaluation Methodology of the Regional Economic Security.

The article substantiates the necessity of improving the methodological approaches to regional economic security. A modified method of calculation of an integral index for foreign security of Ukrainian regions and the criteria for grouping regions in terms of foreign security is offered.

Key words: *economic security, indicators of foreign security, standardization of indicators, integral index.*

УДК 338.47

О.І. Захаров

УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто теоретичні і практичні питання, пов'язані з управлінням знаннями у системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Запропоновано модель формування знань у галузі економічної безпеки.

Ключові слова: *формування знань у сфері економічної безпеки, суб'єкти господарської діяльності.*

Постановка проблеми. Сучасні загрози економічній безпеці суб'єктів господарської діяльності мають системний характер. Вони виникають в різних сферах зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єктів господарської діяльності, у тому числі фінансової, правової, управлінської, технологічної, інформаційної та інших, здійснюючи прямий або непрямий вплив на їх діяльність і стан економічної безпеки.

Успішно протистояти їм можна тільки в тому випадку, якщо для побудови системи економічної безпеки використовуються інноваційні рішення, розроблені на основі сучасних досягнень науки і практики у сфері економічної безпеки. Знання в галузі економічної безпеки повинні стати основою побудови таких систем економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, які здатні адекватно протидіяти всім сучасним небезпекам і загрозам у сфері економіки. Для побудови таких систем економічної безпеки насамперед необхідні знання та вміння керувати ними. В системі економічної безпеки необхідно задіяти весь інтелектуальний потенціал суб'єктів господарської діяльності, основу якого становлять знання персоналу, а також досягнення науки і техніки в галузі безпеки.

Стан дослідження. Проблемі управління знаннями персоналу присвячено праці низки вітчизняних і закордонних вчених, зокрема В.Н. Голубкіна, В.Л. Макарова, М.К. Мариничевої, Б.З. Мильнера, І. Нонаки, Х. Такеучі, Е.В. Попова, Карл-Ерика Свейби [2; 3; 6; 7; 8; 9; 10; 11] та ін. Однак всі дослідження носять, як правило, загальний характер і не розглядають дану проблему з позиції забезпечення економічної безпеки підприємства.

Невирішені частини проблеми. Забезпечення економічної у період глобалізації світової економіки та активних процесів щодо модернізації вітчизняної економіки потребує нових підходів до побудови системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, здатної надійно забезпечити економічну безпеку в умовах високої невизначеності процесів, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Для цього потрібно активно розробляти та впроваджувати інноваційні технології щодо протидії існуючим та можливим небезпекам та загрозам діяльності суб'єктів господарської діяльності. Однак без активного використання існуючих знань у галузі економічної безпеки цю проблему досить складно вирішити. Для цього необхідно задіяти всі ті знання, які отримані вченими та практиками у галузі економічної безпеки, використовуючи інтелектуальний потенціал персоналу суб'єктів господарської діяльності. Знання персоналу підприємства і особливо керівників його структурних підрозділів та провідних фахівців є важливою складовою інтелектуального потенціалу, за допомогою якого можливо створити ефективну систему економічної безпеки. Для того, щоб активно використовувати знання персоналу підприємства у системі економічної безпеки, необхідно вирішити проблему створення механізму управління знаннями персоналу.

Метою статті є управління знаннями персоналу у системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.

Виклад основних положень. У сучасній економіці відбуваються складні процеси глобалізації, які здійснюють значний вплив на національні економіки. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. З одного боку, для національних економік і суб'єктів господарської діяльності з'являються нові можливості для розвитку на основі впровадження передових світових технологій і матеріалів, вільного обміну ідеями, можливостями вільного переміщення товарів і послуг. А з іншого – виникають нові небезпеки і загрози, пов'язані із загостренням міжнародної конкуренції, а також високою ймовірністю поглинання суб'єктів господарської діяльності транснаціональними корпораціями.

За таких умов стабільна робота суб'єктів господарської діяльності значною мірою залежить від власної системи економічної безпеки, здатної адекватно реагувати на сучасні небезпеки і загрози. Система економічної безпеки повинна носити інтелектуальний характер. В основу її побудови та організації діяльності мають бути покладені сучасні знання в галузі економічної безпеки.

Знання в галузі економічної безпеки – це сукупність усього того, що вироблено вченими і практиками для забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності: організаційних структур, технологій і методів роботи, інженерно-технічних засобів, правових основ, системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для системи безпеки, механізмів управління та взаємодії.

Саме знання змушують керівників суб'єкта господарської діяльності та його системи безпеки здійснювати пошук інформації, необхідної для побудови та організації діяльності системи економічної безпеки з протидії небезпекам і загрозам внутрішнього і зовнішнього середовища. Галузь знань з економічної безпеки має наступні основні сегменти:

- Знання про реальні і потенційні небезпеки, загрози і ризики внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єктів господарської діяльності, а так само тенденції та динаміку їх змін.

- Знання про сучасні інноваційні технології, форми і методи протидії небезпекам і загрозам для діяльності суб'єктів господарської діяльності та їх економічної безпеки.

- Знання про конкурентів (недобросовісних конкурентів), їх стратегію і тактику дій на ринку.

- Знання про технічні засоби забезпечення економічної безпеки, їх сучасний стан та перспективу розвитку.

- Знання в галузі економіки, державного будівництва, управління, психології, політики, права та соціології.

На рисунку представлена модель формування знань у сфері економічної безпеки. Запропонована модель формування знань у сфері економічної безпеки дозволяє здійснити накопичення всього того, що напрацьовано за останній час в ініціативному порядку різними суб'єктами системи економічної безпеки при виконанні ними своїх функцій.

Це дозволить отримати нові знання в галузі економічної безпеки, а також удосконалити вже існуючі, а також їх подальше використання в діяльності систем економічної безпеки різних суб'єктів господарської діяльності.

Носіями знань, що пов'язані з забезпеченням економічної безпеки, виступають різні внутрішні й зовнішні суб'єкти системи економічної безпеки. До них належать:

- Керівники (власники) суб'єкта господарської діяльності, які повинні володіти знаннями і постійно їх поповнювати щодо процесів, що відбуваються у світовій та вітчизняній економіці, про фактори небезпек і загроз зовнішнього і внутрішнього середовища, про сучасні підходи до забезпечення економічної безпеки.

- Всі структурні підрозділи і персонал суб'єкта господарської діяльності. Кожен структурний підрозділ суб'єкта господарської діяльності та кожен член його трудового колективу згідно зі своїми функціональними обов'язками повинен брати активну участь у забезпеченні економічної безпеки. Ступінь цієї участі та методи, які застосовуються, безумовно, різні. Участь їх може бути активна або пасивна. Активна участь є тоді, коли структурні підрозділи виконують якісь цільові завдання в загальному алгоритмі дій щодо зниження рівня або протидії небезпекам і загрозам. Пасивна участь – коли всі структурні підрозділи суб'єкта господарської діяльності та його персонал сумлінно виконують свої функціональні обов'язки, тим самим сприяючи ефективній роботі суб'єкта господарської діяльності, а значить і зміцненню його економічної безпеки.

- Підрозділ економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності несе особливу відповідальність за організацію та здійснення діяльності щодо забезпечення економічної безпеки, оскільки він створюється спеціально для цієї мети і має відповідні ресурси – інтелектуальні, матеріально-технічні, організаційні, професійні та інші.

- Органи державної влади та управління за своїм призначенням повинні сприяти розвитку національної економіки і створювати сприятливі умови для вітчизняних товаровиробників і всього бізнесу. Для вирішення цього завдання вони мають у своєму складі відповідні структурні підрозділи та спеціалістів.

Рис. Модель формування знань у сфері економічної безпеки

• Правоохоронні органи забезпечують безпечні умови для діяльності суб'єктів господарської діяльності, ведуть боротьбу з організованою злочинністю у сфері економіки, корупцією, недобросовісною конкуренцією і т. д.

• Недержавна система безпеки здійснює забезпечення на комерційній основі безпеки суб'єктів господарської діяльності. Для цього має спеціалізовані суб'єкти господарської діяльності, спеціальні технічні засоби, технології та фахівців у галузі безпеки.

• Наукові і навчальні заклади здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення знань фахівців для системи економічної безпеки, а також здійснюють наукові дослідження в галузі економічної безпеки та підготовку наукових кадрів для системи безпеки.

• Використання в Україні знань і досвіду забезпечення економічної безпеки ЄС, США, КНР, Японії, Росії та інших країн.

Знання кожного з вище перерахованих суб'єктів системи економічної безпеки носять специфічний характер. Вони формуються, як правило, в процесі практичної діяльності, оскільки система підготовки фахівців для них у вузах в даний час тільки створюється. Проте слід враховувати, що безпека має інтегральний характер.

Знання в області безпеки формуються в різних наукових галузях, однак всі вони мають різний характер і не дозволяють ефективно здійснювати комплексне забезпечення економічної безпеки.

Тому необхідно розробити теорію і методологію економічної безпеки, а також сформувати наукову школу в цьому напрямку діяльності, від якого значною мірою залежить економічна безпека, як держави, так і суб'єктів господарської діяльності.

Це дозволить отримати нові знання в галузі економічної безпеки, які можуть стати основою для побудови інноваційних систем економічної безпеки, здатних адекватно реагувати на всі небезпеки і загрози для діяльності суб'єктів господарської діяльності, в якій би сфері вони не виникали.

Управління знаннями в системі економічної безпеки – це створення відповідних умов, при яких необхідні знання та інформація будуть своєчасно використані персоналом суб'єкта господарської діяльності для виконання завдань з протидії реальним і потенційним небезпекам і загрозам економічної безпеки.

Управління знаннями передбачає вирішення таких основних завдань:

1. Цілеспрямований пошук знань, необхідних для побудови та організації ефективного функціонування системи економічної безпеки.

2. Створення необхідних умов для ефективного використання знань у системі економічної безпеки.

3. Організація науково-дослідницької роботи зі створення інновацій для системи економічної безпеки, в тому числі нових технологій, технічних засобів захисту, спостереження та сигналізації тощо.

Для створення сприятливих умов з ефективного управління знаннями в системі економічної безпеки необхідно встановити на підприємстві такий формальний порядок роботи з наявними інформаційними ресурсами, що дозволить полегшити доступ до знань, необхідних для здійснення діяльності щодо забезпечення економічної безпеки. Основною метою при цьому є зробити ці знання доступними для всіх суб'єктів системи економічної безпеки та активно використовувати їх у своїй діяльності.

Ресурси знань з економічної безпеки можуть систематизуватися в залежності від того, в якій науковій області вони формуються. Це можуть бути знання з економіки, права, психології, спеціальні знання в галузі безпеки, електроніці, комп'ютерній техніці тощо.

Носіями цих знань може бути людина – фахівець в галузі безпеки, різні електронні носії, паперові носії, ресурси Інтернету, практична діяльність систем економічної безпеки підприємств. До електронних носіїв знань з економічної безпеки належать персональні комп'ютери, змінні носії, накопичувачі, ресурси ІНТЕРНЕТ. А до паперових – книги, монографії, журнали, газети, інформаційні бюлетені, інструкції, настанови, накази, матеріали наукових та науково-практичних конференцій та інші.

Знання з економічної безпеки можуть бути отримані на спеціалізованих виставках, науково-практичних конференціях, а також у рекламній продукції розробників і виробників спеціальної техніки та обладнання для системи безпеки.

Для управління знаннями можуть використовуватися різні технології, в тому числі: мобільний і кабельний зв'язок; електронна пошта; корпоративні мережі; Інтернет; конференції, наради, обмін досвідом, інструктажі; перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців.

Управління знаннями у системі економічної безпеки здійснюється за допомогою відповідного механізму управління.

Механізм управління знаннями в системі економічної безпеки – це сукупність суб'єктів системи економічної безпеки, методів і функцій управління, носіїв інформації, правової бази і технічних засобів, за допомогою яких здійснюється управління знаннями. Механізм управління включає: принципи управління, методи управління, функції управління, процес управління та управлінські відносини.

Принципи управління відображають основні вимоги, що пред'являються до управління знаннями в системі економічної безпеки.

Методи управління розкривають способи, які застосовуються в управлінській діяльності з управління знаннями в системі економічної безпеки.

Функції управління розкривають зміст діяльності суб'єктів системи економічної безпеки з управління знаннями в галузі економічної безпеки.

Процес управління визначає порядок дій суб'єктів системи економічної безпеки з управління знаннями в галузі економічної безпеки.

Управлінські відносини відображають формальні і неформальні відносини, які виникають між суб'єктами системи економічної безпеки в процесі управління знаннями.

В основі функціонування механізму управління знаннями лежать управлінські відносини, що виникають між суб'єктами системи економічної безпеки, які здійснюють управлінську діяльність у відповідності зі своїми функціями і з застосуванням наявних у них технологій, методів і технічних засобів управління.

Висновки. Стабільна робота суб'єктів господарської діяльності в умовах нестабільного зовнішнього середовища залежить від ефективності власних систем економічної безпеки. Для їх побудови та організації діяльності необхідно використовувати сучасні знання в галузі економічної безпеки.

Знання – це тільки потенційна можливість для створення сучасної системи економічної безпеки, для того, щоб вони були реалізовані, ними необхідно управляти.

Управління знаннями в системі економічної безпеки є складним процесом, який має здійснюватися за допомогою відповідних механізмів управління.

Основна його мета полягає в тому, щоб знайти і ефективно використовувати потрібні знання для забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.

1. Гаврилова Т.А. Онтологический подход к управлению знаниями при разработке корпоративных информационных систем / Т.А. Гаврилова // Новости искусственного интеллекта. – 2003. – № 2. – С. 24–30.

2. Голубкин В.Н. Качество дистанционного образования в контексте увеличения интеллектуального капитала: материалы междунар. научно-практич. конф. «Качество дистанционного образования. Концепции, проблемы, решения» / В.Н. Голубкин. – М.: МГИУ, 2004.

3. Голубкин В.Н. Человеческие ресурсы как фактор эффективного функционирования экономических систем / В.Н. Голубкин, Л.П. Клеева // Экономика и менеджмент: проблемы теории и практики: Научные труды МИМ ЛИНК. – 2004. – Вып. 10.
4. Голубкин В.Н. Интеллектуальный капитал в эпоху глобализации экономики / В.Н. Голубкин, Л.П. Клеева, Л.В. Патока // Бизнес-образование. – 2005. – № 1.
5. Календжян С.О. Обучение на предприятии в интересах бизнеса / С.О. Календжян // Бизнес-академия. – 2001. – № 2.
6. Макаров В.Л. Экономика знаний: уроки для России. Экономическая наука современной России / В.Л. Макаров // Экспресс-выпуск. – 2003. – № 1 (11).
7. Мариничева М.К. Управление знаниями на 100% / М.К. Мариничева. – М.: ООО «Альпина Бизнес Букс», 2008. – 315 с.
8. Мильнер Б.З. Управление знаниями / Б.З. Мильнер. – М.: ИНФРА-М, 2003.
9. Нонака И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / И. Нонака, Х. Takeuchi; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 2003.
10. Попов Э.В. Корпоративные системы управления знаниями / Э.В. Попов // Новости искусственного интеллекта. – 2001. – № 1. – С. 14–25.
11. Свейби Карл-Эрик. Теория фирмы, основанная на знаниях. Руководство к формулированию стратегии / Карл-Эрик Свейби // Интеллектуальный капитал. – Т. 2. – 2001. – № 4.
12. Цыпкин Ю.А. Управление персоналом: учеб. пособие для вузов / Ю.А. Цыпкин. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2001. – 446 с.

Захаров О.И. Управление знаниями в системе экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности.

Рассматриваются теоретические и практические вопросы управления знаниями в системе экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности. Предложена модель формирования знаний в области экономической безопасности.

Ключевые слова: *формирование знаний в сфере экономической безопасности, субъекты хозяйственной деятельности.*

Zakharov A.I. Knowledge Management in the System of Economic Security of Economic Subjects.

Theoretical and practical questions of knowledge management in the system of economic security of an enterprise are examined in the article. A pattern of knowledge formation in the sphere of economic security is proposed.

Key words: *formation of knowledge in the field of economic security, economic subjects.*